№ 33. ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 2 (14) 1876 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 2 (14) № 33.

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 5 րուբլ, կէս տարվանը 3 րուբլ։

Թիֆլիսում դրվում են խմբագրատանը, պ. Փատուրեանի և Աբրասխանեանի խանութում։

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի Тифлисъ. Редакція „Мшакъ„

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւնները ընդունվում են ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կ. Պոլսի Ներսէս պատրիարքի խայտառակ և ամօթալի շրջաբերականը։— Ներքին տեսութիւն։ Մակար արքեպիսկոպոսի գործունէութեան մասին։ Նամակ խմբագրին։ Ներքին լուրեր։— Արտաքին տեսութիւն։ Ներսէս պատրիարքի շրջաբերականը։ Նամակ Զվիցերիայից։ Նամակ Պարսկաստանից։— Յայտարարութիւններ։ — Բանաստեղծական։ Ինչ է կղերականութիւն։

Կ. ՊՕԼՍԻ ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ԽԱՅՏԱՌԱԿ ԵՒ ԱՄՕԹԱԼԻ ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆԸ

—

Ընթերցողն ուշադրութիւն ենք դարձնում ներկայ համարում տպված Կ. Պոլսի Ներսէս պատրիարքի շրջաբերականի վրա։

Մենք թէև միշտ այն համոզմունքի էինք որ մեր հոգևորականների պատակարգի մէջ կայ կղերական ոգի, բայց երբէք չէինք կարծում որ կղերականութիւնը հասցրած է մինչև այն աստիճան, ինչպէս որ հասցրած է կաթոլիկ հոգևորականութեան մէջ....

Ներսէս սրբազանի շրջաբերականը կարդալուց յետոյ, մենք ոչինչ զանազանութիւն չենք գտնում նրա ամօթալի վարմունքի և Հռոմի անսխալական հրէշի վարմունքի մէջ Թիւրքաց տէրութեան վերաբերութեամբ....

Ինչ աքանչելի պատկեր՝ քրիստոնէական առաքելական եկեղեցու հովիւ քարոզում է հրապարակապէս թէ աւետարանի պահպանողը իսլամն է, թէ՝ „Օսմանեան երկիրը պաշտպանել՝ հայաստանը պաշտպանել ըսել է, նոյն իսկ Հայուն կրօնը, դպրոցը, ինչքը, տունը, ընտանիքը և պատիւն ու կեանքը պաշտպանել ըսել է։“

Մենք միշտ համոզված էինք որ քրիստոնէութիւնը՝ թէ իր բարոյական, թէ հասարակական վարդապետութեան կողմից բարձր է քան թէ մահմետականութիւնը, որ միայն քրիստոնէութեան միջոցով կարելի է մարդկութեանը հասնել լոյն, ընդարձակ՝ բարոյական, հասարակական և քաղաքական զարգացմանը։ Մենք միշտ համոզված էինք որ քրիստոնէութիւնը դաւանող ազգը չէ կարող իր բոլոր մտաւոր, հոգեկան, անտեսական և հասարակական կարողութիւնները զարգացնել, մինչև որ ենթարկված կը լինի մի պետութեան լուծին, որի գաւանութիւնը՝ մահմետականութիւնը, սկզբունքով թշնամի է մարդու ազատ, անհատական զարգացման, այն դաւանութիւնը որ իրան երբէք ընդունակ չէ ցոյց տուել՝ նոր պատեհ պետական կանոնաւոր, հաստատ, զօրեղ կազմակերպութեան զարգացնելուն, որ միշտ սկզբունքով թշնամի է եղել լոյսի, առաջադիմութեան, ժամանակակից դաղափարների ընդունելուն....

Բայց Ներսէս սրբազանը այսպէս չէ կարծում։ Ա՛յդ քրիստոնեայ հովիւը, այդ աշակերտը և առաքեալը Քրիստոսի՝ անհրաժեշտ է համարում քրիստոնէական ազգի գոյութեան տևողութեան համար մահմետականութեան հովանաւորութիւնը, քրիստոնեայի պատիւը ենթարկում է իսլամի պատի հովանաւորութեանը, աւետարանը ստորադրում է ղուրանին.... Փրկչի հօտի գոյութիւնը կարօտ է համարում Մահմետի պաշտպանութեան....

Մենք խօսքեր չենք գտնում մեր զարմանքը, մեր զայրացումը, մեր զզվանքը արտայայտելու համար, տեսնելով որքան ստոր է ընկել բարոյապէս մեր հոգևորականութիւնը և որ նրա երարխիական կազմակերպութեան այդքան բարձր աստիճանների վրա բուն է դրել կաթոլիկ կղերականութեան թշուառ ոգին։

Ա՛յ, դա յայտնիշ է ամենաստոր, ամենաանբարոյական, ամենաչիրը կղերականութեանը՝ հարիւրաւոր ժամանակ քրիստոնէութեան հիմնական բարոյական սկզբունքներն էլ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԻՆՉ Է ԿՂԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

—

I

Երբ որ մենք առաջին անգամ մեր հոգևորականութեան վերաբերութեամբ գործ ածինք կղերականութիւն խօսքը, շատերը թէ լրագրութեան թէ խօսակցութիւնների մէջ սկսեցին բողոքել մեզ դէմ, ասելով թէ մեր եկեղեցու մէջ չը կայ կղերականութիւն, թէ այդ մեղանից հնարած խօսք է, թէ մենք չը ճանաչելով մեր հայոց ազգի ներքին, հասարակական, բարոյական կեանքը, մեր ազգի պատմութիւնը՝ վերաբերում ենք հայերին օտար հասարակութիւնների կեանքից վերցրած գաղափարները....

Մինչև որ այդ ասողները տղէտ, անուս մարդիկ էին, անգրագէտ դրողներ կամ կիսակիրթ խմբագիրներ, որոնց դարդակ խօսքերը անդիտակցաբար, թումբակի պէս կրկնում էին զոնազան բթամիտներ,— մենք ի հարկէ արժանի չէինք համարում այդ դարդակախօսութիւնների վրա որ և է ուշադրութիւն դարձնել։

Բայց յանկարծ նոյն անգիր արած, ոչինչ բանի վրա չը հիմնված մեղադրանքը մեզ դէմ կրկնումէ «փորձ» ուսում առած, լուսաւորված խմբագիրը... Ինչ որ ներելի է տղէտներին, ներելի չէ եւրոպացուած կրթութիւն սահացած մի խմբագրի, որին մենք ի հարկէ կատարեալ իրաւունք ունենք պատասխանատու համարել «փորձ» հանդիսի միակ ուղղութիւն տուող, կամ ուղղութիւն տալ ջանք անող յօդուածի....

Ներելի չէ, ասում ենք մի երիտասարդի, որի մասնագիտութիւնը հասարակական գիտութիւններն են, հաւատացնել որ խիստ երարխիական կազմակերպութիւն ունեցող հոգևորականութիւնը կարող է ժողովրդական լինել, կարող է իր մէջ կղերականութեան ոգու նշոյլ չունենալ, կարող է հասարակութեան մէջ առանձին դասակարգ չը կազմել։

II

Քրիստոնէութեան առաջին դարում հայոց եկեղեցու մէջ չը կար հոգևորականութեան առանձին դասակարգ։ Ոչ թէ միայն չը կար մեր եկեղեցու մէջ տարբերութիւն երարխիական և ժողովրդական հոգևորականութեան մէջ, այսինքն կուսակրօն և քահանայական հոգևորականութեան մէջ, բայց և չը կար ոչինչ որոշ զանազանութիւն, չը կար անանցնելի անդունդ ժողովրդի և հոգևորականութեան մէջ։ Այ՛ն, միայն քրիստոնէութեան առաջին դարում հոգևորականները չէին կազմում մեր ազգի մէջ առանձին դասակարգ։ Ամեն հոգևորականը՝ ծխական քահանայից սկսած մինչև եպիսկոպոսը և կաթողիկոսը վարում էին ժողովրդին նման, բնութեանը համեմատ ընտանեկան կեանք, պսակված էին և ընտանիքի տէր մարդիկ էին։ Ամեն արժանաւոր հովիւ կարող էր համայնքից, հաւատացեալների ժողովից, եկեղեցուց (այն ժամանակ եկեղեցին ժողովուրդն էր) եպիսկոպոս և կաթողիկոս ընտրվել։ Հովիւները ապրում էին ժողովրդի հետ, ժողովրդի համար, նրանց հասարական կեանքն էլ բոլորովին նման էր ժողովրդի կեանքին։

Փոքր առ փոքր, դարերի ընթացքով, սկսեց կազմվել հոգևորականութեան մի մասից, այն է վանքական հոգևորականութենից, մի առանձին դասակարգ, որ ոչ թէ միայն ամեն կողմից սկսեց տարբերվել ժողովրդի այլ դասերից, այլ մինչև անգամ հոգևորականութեան միւս մասից, սկզբնական դրութեան մէջ մնացած ժողովրդական հոգևորականութենից, քահանայութենից, ժողովրդի ճշմարիտ հովիւներից, ծխական քահանաներից։

Ժողովուրդը և քահանան ընտանեկան կեանք են վարում,—կուսակրօն հոգևորականը չէ ճանաչում և չէ ընդունում ընտանիքը։ Ժողովուրդը և քահանան ապրում են հասարակութեան համար և հասարակութեան մէջ,—աբեղան ապրում է հասարակութենից դուրս։ Քահանան իւրաքանչիւր քաղաքացու պէս վայելում է քաղաքացու անտեսական իրաւունքը՝ հողի և անշարժ կայքերի անձնական սեփականութիւնն ունենալ, — կուսակրօն հոգևորականութիւնը չունի անձնական սեփականութեան իրաւունքը և իր սեփականութեան իրաւունքը հիմնում է ընդհանուր սեփականութեան վնասակար անտեսական ձևի վրա։ Հասարակական, անտեսական և բարոյական կեանքը, մարդկային ամբողջ հասարակութեան կազմակերպութիւնը հիմնված է՝ աչխատանքի մնծ և յատկապէսական սկզբունքի վրա,— կայ մի դասակարգ, որ հերքում է թէ ֆիզիկական, թէ մտաւոր աշխատանքը՝ դա անպսակ հոգևորականութիւնն է։ Աշխատանքը, այդ մնծ, այդ վսեմ, այդ ամենակարող հասարակական սկզբունքը դիւթիչ չէր ունենայ, եթէ ինքն չը հիմնվէր հասարական հրաշալի բաժանութեան վրա։ Աշխատանքի բաժանութիւնը կազմում է նրա ոյժը, նրա անյաղթելի զօրութեան պատճիքը։

Ամեն մարդ ունի իւր որոշ պարտականք, իր մասնագիտութիւնը... մին հող է վարում, միւսը կօշկակարութիւն է անում, երրորդը ուսուցիչ է, չորրորդը դրող է, հինգերորդը վաճառականութիւն է անում և այլն....

Ինչ է աբեղայի հասարական պաշտօնը... անհնարին է պատասխանել, որովհետև նա չունի հասարական որոշ պաշտօն, նա հասարակութենից դուրս է, նա աչխատանքով չէ ապրում, նա իր համար հաց չէ ճարում իր երեսի քրտինքով, իր ձեռքերի վաստակով, կամ իր մտաւոր աչխատանքով։ Նա չէ աչխատում, ուրեմն և չունի աչխատանքի որոշ բաժին, որոշ մաս, որոշ պաշտօն։

Մեր ժամանակակից հասարակութեան մէջ ով որ այս կամ այն կերպ չէ աչխատում, իրաւունք չունի ապրելու,—իսկ աբեղան ապրում է ժամանակակից հասարակութեան մէջ, մերժելով աչխատանքը, այդ ժամանակակից անհրաժեշտ հասարական ոյժը....

Ուրեմն դա առանձին դասակարգ չէ... էլ ինչ յատկութիւններ, ինչ առանձնութիւններ էք ուզում, որ համոզվէք թէ աբեղայութիւնը հասարակութեան մէջ առանձին դասակարգ է....

Իսկ ամեն դասակարգ ունի իր առանձնայատկութիւնները, սեփականացնում է իրան առանձին արտօնութիւններ... ունի առանձին ձգտումներ....

Այդ առանձին յատկութիւնները, առանձին ձգտումները, որոնք յատուկ են մնացած հասարակութենից բոլորովին բաժանված իւրաքանչիւր դասակարգին, արդէօք յատուկ են և մեր հոգևորական դասակարգին, թէ ոչ։

III

Մեզ կարող են ասել՝ այն յատկութիւնները որ ձեր կարծիքով անբաժան են կուսակրօն հոգևորական դասի գոյութենից, սեփական են և քահանայական դասին....

Ոչ, այդպէս չէ։

Քահանան հասարական կեանքի մէջ նոյնքան որոշ պաշտօն, կոչում և մասնագիտութիւն ունի, որքան իւրաքանչիւր քաղաքացի։ Նրա հասարական պաշտօնը հիմնվում է նոյնպէս աչխատանքի բաժանութեան սկզբունքի վրա։ Նրա պաշտօնն է բարոյական ուսուցիչ, քարոզիչ լինել ժողովրդին։ Նա ապրում է հասարակութեան մէջ, վարում է բնութեանը համեմատ ընտանեկան կեանք, մշտնում է աշխատանք և ընդունված է իր ծուխի ընտանիքներում, որտեղ նա բարոյական ոյժի ներկայացուցիչ է, շատ անգամ բարոյական դատաւորի, միջնորդի պաշտօն է կատարում ընտանեկան այս կամ այն վէճի, անըստականութեան, երկպառակութեան մէջ։ Նա հաշտեցնում է ամուսինների մէջ ծագած երկպառակութեան այս կամ այն դէպքը, խաղաղացնում է եղբայրների մէջ ծագած կրքերի արտայայտութիւնները, մեղմացնում է ծնողների կոպիտ վարմունքը երեխաների հետ, անհնազանդ երեխաներին ուղղում է հնազանդութեան զգացմունքին դէպի ծնողները.... Եւ եթէ այս կամ այն հասարակութեան մէջ ամեն քահանայ այդ չէ անում,—պատճառը նրա տգիտութիւնն է, նրա դէպի իր պաշտօնը, իր կոչումը անպատրաստ լինելն է... Քահանան խոստովանահայր է, ծուխի հովիւ է, նրա բարոյական դաստիարակ է, աւետարանի ուսուցիչ է,—Նա անմիջական յարաբերութիւն ունի ժողովրդի հետ։ Աբեղան, ընդհակառակն, երբէք անմիջական յարաբերութիւն չունի ծուխի, ժողովրդի, համայնքի հետ, նա հասարակութենից դուրս, բնութեանը և հասարական պայմաններին հակառակ կեանք է վարում... Բացի սորանից քահանան ծխական համայնքի ժողովրդական դպրոցի ուսուցիչ է, կամ կառավարիչ է, տեսուչ է։ Նա իր հասարական պաշտօնին համեմատ՝ է և պէտք է լինի մանկավարժ... Աբեղան եթէ ուզենայ էլ հիմնել վանքում և առաջնորդել մի դպրոց, այդ դպրոցը չէ կարող լինել ժողովրդական, չէ կարող դաստիարակել ժողովուրդը, այլ միայն պատրաստել հոգևորական անձինք։ Նա կը լինի ոչ թէ ժողովրդական, այլ նեղ աստուածաբանական, կամ աւելի լաւ է ասել կղերական....

Վերջապէս քահանան ժողովրդական, հասարական պաշտօնեայ է՝ նա մկրտում է, պսակում է, թաղում է իր համայնքի անդամներին։ Նա բացի եկեղեցու ազատաւոր, աւետարանի ուսուցիչ և մանկավարժ լինելուց, մի և նոյն ժամանակ և հասարական պաշտօնեան անձն է՝ նա պահում է և վարում է իր ծուխի մէջ ազգահամարը։ Նա արձանագրում է որպէս վիճակագրական պաշտօնեայ, որպէս քաղաքական պաշտօնական անձն՝ ծնվողների, պսակվողների, մեռածների թիւը... Նա պէտք է լինի այդ բոլոր բազմատեսակ պաշտօնները, այդ ծանր մասնագիտութիւնը կատարելու համար կրթված, լուսաւորված, բարձր կրթութիւն ստացած անձն....

Քահանան քաղաքացի է որպէս և ուսուցիչը, պրօֆէսօրը, լրագրագիրը։ Նա մասնագէտ հասարական պաշտօնեայ է, նրան պէտք է նախապէս ապահովացնէ ծուխը, որ նրան ընտրել է իր հովիւ, պէտք է չը թողնէ որ մատչականութեամբ ապրէ և պահէ իր ընտանիքը, նա պէտք է ծուխը

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

ԴԱՎԱՖՎԱՍԳՅ ԴԱՎԻԺԴԸ

Գ. Ս.

Ա

Ինչպես հայտնի է ընթերցողներին, Դավաֆվասգյ Դավիժդը ծնվել է 1661 թվականին Ջուղայում, հարուստ ու ազնվական ընտանիքում։ Նրա հայրը՝ Ստեփանոս Դավաֆվասգյանը, ծագումով Վասպուրականի Ալաշկերտ գավառից էր։ Ստեփանոսը մանուկ հասակում գերի է ընկել թուրքերի ձեռքը, ապա ազատագրվել և հաստատվել Ջուղայում։ Այստեղ նա ամուսնացել է տեղացի մի հարուստ հայ վաճառականի դստեր՝ Մարիամի հետ, որից ուներ երեք որդի և մեկ դուստր։ Ավագ որդին՝ Դավիժդը, ծնվել է Ստեփանոսի ամուսնության առաջին տարում։

Դավիժդը մանկուց աչքի է ընկել իր ուշիմությամբ և ուսման հանդեպ ունեցած մեծ ձգտումով։ Նա սովորել է հոր հիմնած դպրոցում, որտեղ ուսուցանվել են հայոց լեզուն, քերականությունը, հայոց պատմությունը, աստվածաբանությունը և մասամբ՝ օտար լեզուներ։ Դպրոցի ղեկավարը Ստեփանոսի մտերիմ բարեկամն էր՝ Հովհաննես Ջուղայեցի անունով մի հոգևորական, որը հետագայում դարձել է Դավիժդի ուսուցիչը։

Տասնչորս տարեկանում Դավիժդը արդեն կատարյալ գիտեր հայերենը, լավ էր տիրապետում նաև պարսկերենին և թուրքերենին։ Հոր մահից հետո նա ստանձնել է ընտանիքի հոգսերը, քանի որ մայրը՝ Մարիամը, ծանր հիվանդ էր։ Դավիժդը ոչ միայն հոգացել է մոր բուժման մասին, այլև ինքն է հոգացել եղբայրների և քրոջ դաստիարակության մասին։

Ուսումն ավարտելուց հետո Դավիժդը զբաղվել է առևտրով։ Նա ճանապարհորդել է Պարսկաստանի տարբեր քաղաքներով, մասնավորապես՝ Սպահանով, Շիրազով և Թավրիզով։ Այդ ճանապարհորդությունների ընթացքում նա ծանոթացել է տարբեր ազգերի ներկայացուցիչների հետ, ինչը մեծ օգնություն է ցուցաբերել նրա հետագա գործունեության համար։

Դավիժդը 1681 թվականին ամուսնացել է Ջուղայի մեկ այլ հարուստ վաճառականի դստեր՝ Հռիփսիմեի հետ։ Նրանք ունեցել են հինգ զավակ՝ երեք որդի և երկու դուստր։ Ընտանեկան կյանքը նրանց համար եղել է ուրախության և հոգսերի խառնուրդ, քանի որ երեխաներից մեկը՝ կրտսեր որդին, ծնվելուց հետո հիվանդացել է և մահացել մեկ տարեկան հասակում։

Ա

Ինչպես հայտնի է ընթերցողներին, Դավաֆվասգյ Դավիժդը ծնվել է 1661 թվականին Ջուղայում, հարուստ ու ազնվական ընտանիքում։ Նրա հայրը՝ Ստեփանոս Դավաֆվասգյանը, ծագումով Վասպուրականի Ալաշկերտ գավառից էր։ Ստեփանոսը մանուկ հասակում գերի է ընկել թուրքերի ձեռքը, ապա ազատագրվել և հաստատվել Ջուղայում։ Այստեղ նա ամուսնացել է տեղացի մի հարուստ հայ վաճառականի դստեր՝ Մարիամի հետ, որից ուներ երեք որդի և մեկ դուստր։ Ավագ որդին՝ Դավիժդը, ծնվել է Ստեփանոսի ամուսնության առաջին տարում։

Դավիժդը մանկուց աչքի է ընկել իր ուշիմությամբ և ուսման հանդեպ ունեցած մեծ ձգտումով։ Նա սովորել է հոր հիմնած դպրոցում, որտեղ ուսուցանվել են հայոց լեզուն, քերականությունը, հայոց պատմությունը, աստվածաբանությունը և մասամբ՝ օտար լեզուներ։ Դպրոցի ղեկավարը Ստեփանոսի մտերիմ բարեկամն էր՝ Հովհաննես Ջուղայեցի անունով մի հոգևորական, որը հետագայում դարձել է Դավիժդի ուսուցիչը։

Տասնչորս տարեկանում Դավիժդը արդեն կատարյալ գիտեր հայերենը, լավ էր տիրապետում նաև պարսկերենին և թուրքերենին։ Հոր մահից հետո նա ստանձնել է ընտանիքի հոգսերը, քանի որ մայրը՝ Մարիամը, ծանր հիվանդ էր։ Դավիժդը ոչ միայն հոգացել է մոր բուժման մասին, այլև ինքն է հոգացել եղբայրների և քրոջ դաստիարակության մասին։

Ուսումն ավարտելուց հետո Դավիժդը զբաղվել է առևտրով։ Նա ճանապարհորդել է Պարսկաստանի տարբեր քաղաքներով, մասնավորապես՝ Սպահանով, Շիրազով և Թավրիզով։ Այդ ճանապարհորդությունների ընթացքում նա ծանոթացել է տարբեր ազգերի ներկայացուցիչների հետ, ինչը մեծ օգնություն է ցուցաբերել նրա հետագա գործունեության համար։

Դավիժդը 1681 թվականին ամուսնացել է Ջուղայի մեկ այլ հարուստ վաճառականի դստեր՝ Հռիփսիմեի հետ։ Նրանք ունեցել են հինգ զավակ՝ երեք որդի և երկու դուստր։ Ընտանեկան կյանքը նրանց համար եղել է ուրախության և հոգսերի խառնուրդ, քանի որ երեխաներից մեկը՝ կրտսեր որդին, ծնվելուց հետո հիվանդացել է և մահացել մեկ տարեկան հասակում։

Ի

Ինչպես հայտնի է ընթերցողներին, Դավաֆվասգյ Դավիժդը ծնվել է 1661 թվականին Ջուղայում, հարուստ ու ազնվական ընտանիքում։ Նրա հայրը՝ Ստեփանոս Դավաֆվասգյանը, ծագումով Վասպուրականի Ալաշկերտ գավառից էր։ Ստեփանոսը մանուկ հասակում գերի է ընկել թուրքերի ձեռքը, ապա ազատագրվել և հաստատվել Ջուղայում։ Այստեղ նա ամուսնացել է տեղացի մի հարուստ հայ վաճառականի դստեր՝ Մարիամի հետ, որից ուներ երեք որդի և մեկ դուստր։ Ավագ որդին՝ Դավիժդը, ծնվել է Ստեփանոսի ամուսնության առաջին տարում։

Դավիժդը մանկուց աչքի է ընկել իր ուշիմությամբ և ուսման հանդեպ ունեցած մեծ ձգտումով։ Նա սովորել է հոր հիմնած դպրոցում, որտեղ ուսուցանվել են հայոց լեզուն, քերականությունը, հայոց պատմությունը, աստվածաբանությունը և մասամբ՝ օտար լեզուներ։ Դպրոցի ղեկավարը Ստեփանոսի մտերիմ բարեկամն էր՝ Հովհաննես Ջուղայեցի անունով մի հոգևորական, որը հետագայում դարձել է Դավիժդի ուսուցիչը։

Տասնչորս տարեկանում Դավիժդը արդեն կատարյալ գիտեր հայերենը, լավ էր տիրապետում նաև պարսկերենին և թուրքերենին։ Հոր մահից հետո նա ստանձնել է ընտանիքի հոգսերը, քանի որ մայրը՝ Մարիամը, ծանր հիվանդ էր։ Դավիժդը ոչ միայն հոգացել է մոր բուժման մասին, այլև ինքն է հոգացել եղբայրների և քրոջ դաստիարակության մասին։

Ուսումն ավարտելուց հետո Դավիժդը զբաղվել է առևտրով։ Նա ճանապարհորդել է Պարսկաստանի տարբեր քաղաքներով, մասնավորապես՝ Սպահանով, Շիրազով և Թավրիզով։ Այդ ճանապարհորդությունների ընթացքում նա ծանոթացել է տարբեր ազգերի ներկայացուցիչների հետ, ինչը մեծ օգնություն է ցուցաբերել նրա հետագա գործունեության համար։

Դավիժդը 1681 թվականին ամուսնացել է Ջուղայի մեկ այլ հարուստ վաճառականի դստեր՝ Հռիփսիմեի հետ։ Նրանք ունեցել են հինգ զավակ՝ երեք որդի և երկու դուստր։ Ընտանեկան կյանքը նրանց համար եղել է ուրախության և հոգսերի խառնուրդ, քանի որ երեխաներից մեկը՝ կրտսեր որդին, ծնվելուց հետո հիվանդացել է և մահացել մեկ տարեկան հասակում։

Ա

ՎՃԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՓՈԽԱՆԱԿ

Ի ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱՑ «ՄՇԱԿԻ»

Ի Ս. ՓԵՏԵՐԲՈՒՐԳ

Ի «Русскій Міръ» լրագիրն Լիբերթ» (Liberté) ի Փարիզ

Ի Լոկառնո (Lago Maggiore)

ՆԱՄԱԿ ՉԱՐԵՆՑԻՆՑ

Ի Փարիզ, յունիս 6-ին

Ի Ս. ՓԵՏԵՐԲՈՒՐԳ

Ի «Русскій Міръ» լրագիրն Լիբերթ» (Liberté) ի Փարիզ

Ի Լոկառնո (Lago Maggiore)

ՆԱՄԱԿ ՉԱՐԵՆՑԻՆՑ

Ի Փարիզ, յունիս 6-ին

Ի Ս. ՓԵՏԵՐԲՈՒՐԳ

Ի «Русскій Міръ» լրագիրն Լիբերթ» (Liberté) ի Փարիզ

Ի Լոկառնո (Lago Maggiore)

ՆԱՄԱԿ ՉԱՐԵՆՑԻՆՑ

Ի Փարիզ, յունիս 6-ին

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ

Նախարարական ճգնաժամ

Ի Փարիզ, Հինգշաբթի, յունիս 10

Ի Ս. ՓԵՏԵՐԲՈՒՐԳ

Ի «Русскій Міръ» լրագիրն Լիբերթ» (Liberté) ի Փարիզ

Ի Լոկառնո (Lago Maggiore)

ՆԱՄԱԿ ՉԱՐԵՆՑԻՆՑ

Ի Փարիզ, յունիս 6-ին

Ի Ս. ՓԵՏԵՐԲՈՒՐԳ

Ի «Русскій Міръ» լրագիրն Լիբերթ» (Liberté) ի Փարիզ

Ի Լոկառնո (Lago Maggiore)

ՆԱՄԱԿ ՉԱՐԵՆՑԻՆՑ

Ի Փարիզ, յունիս 6-ին

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ

Նախարարական ճգնաժամ

Ի Փարիզ, Հինգշաբթի, յունիս 10

Ի Ս. ՓԵՏԵՐԲՈՒՐԳ

Ի «Русскій Міръ» լրագիրն Լիբերթ» (Liberté) ի Փարիզ

Ի Լոկառնո (Lago Maggiore)

ՆԱՄԱԿ ՉԱՐԵՆՑԻՆՑ

Ի Փարիզ, յունիս 6-ին

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ

Նախարարական ճգնաժամ

Ի Փարիզ, Հինգշաբթի, յունիս 10

Ի Ս. ՓԵՏԵՐԲՈՒՐԳ

Ի «Русскій Міръ» լրագիրն Լիբերթ» (Liberté) ի Փարիզ

Ի Լոկառնո (Lago Maggiore)

ՆԱՄԱԿ ՉԱՐԵՆՑԻՆՑ

Ի Փարիզ, յունիս 6-ին

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ

Նախարարական ճգնաժամ

Ի Փարիզ, Հինգշաբթի, յունիս 10

Ի Ս. ՓԵՏԵՐԲՈՒՐԳ

Ի «Русскій Міръ» լրագիրն Լիբերթ» (Liberté) ի Փարիզ

Ի Լոկառնո (Lago Maggiore)

ՆԱՄԱԿ ՉԱՐԵՆՑԻՆՑ

Ի Փարիզ, յունիս 6-ին

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ

Նախարարական ճգնաժամ

Ի Փարիզ, Հինգշաբթի, յունիս 10

փորձելու համար հայի գլուխներ էր թռցնում, այնպէս էլ պարսիկը իւր հաճոյքի համար կարող է մի հայ սպանել և անպատիժ մնալ։

Եւ նրա կայքը, այո, իրանը չէ։ Պարսկի տանը ինչ որ պակաս է, նա առանց պատասխանատուութեան յափշտակում է և խլում է հայից։ Եւ նրա ընտանիքը նոյնպէս իրանը չէ. նրա դեղեցիկ աղջիկը և կինը միշտ զոհւում են մահմեդականի կրքերին...

Մեր ասածներն դարդակ խօսքեր չեն, այլ հիմնուած են ամենօրեայ պատահած անցքերի վերա։ Ցիչենք մի քանիսը, որ մօտ օրերի անցքեր են։ Արդէբիլում հայ երիտասարդներն ձիարշաւ են բռնում, նրանց մէջ պատահում է մի թուրք. դա նախանձից դրգռված, արձակում է իւր հրացանը և սպանում է հայերից մէկին։ Զարագործը թէև բռնվում է, բայց միում է անպատիժ։ Ռաշտում մի հայ երիտասարդ բոլորովին անտեղի կասկածանաց պատճառաւ մի թուրք հրապարակական կնօջ հետ, քարկոծվում է կատաղի ամբոխից։ Մարագայում թուրքերը դաշից յափշտակում են մի հայ աղջիկ, և նրան շաբաթներով այստեղ և այնտեղ մանն ածելէն յետոյ, երբ գործը դատի է հասնում, համաձայնվում են աղջիկը յետ դարձնել իւր ծնողներին միայն այն պայմանով, երբ նրանք կը տային մի նշանաւոր գումար փոխ։ Ծնողներն աղքատ լինելով, ստիպուած հայ հասարակութիւնը իւր միջից հաւաքում է բաւականին գումար, և մօլլաներին, ու դատաւորին կաշառք տալով, յետ են գնում իրանց անպատուած աղջիկը....

Սուլդուզում մի տան մէջ, երբ գիւղացի հայերն հաւաքուած, կատարում էին մի հանգուցեալ սուրը, յանկարծ գիւղատէր խանի ևղբայրն քսան զինուորված մարդերով պաշարում է տունը և յափշտակում է այնտեղից մի աղջիկ։ Զարագործը իւր անմեղ գոհը մինչև 15 օր իւր կրքերին ծառայեցնելէն յետոյ, աղջիկը փախչելով ազատվում է, բայց կրկին յափշտակվում է նա...

Թողնենք այդ անիրաւութիւնները, որոնք թէև յաճախ կրկնվում են, բայց դարձեալ պատահական են, դառնանք այն հարստահարութիւններին, որ կատարվում են մշտական կերպով և յաջորդաբար։

Գիւղացիները սարսափելի թշուառութեան մէջ են. կալուածատէր խանների հարստահարութիւնը հասցրել է նրանց վերջին աստիճանի աղքատութեան։ Խաներն առնում են գիւղացիներից երեք-պատիկ, չորեքպատիկ անգամ աւելի տուրք, քան այն գումարը որ նշանակել էր գիւղի վերա կալաւարութիւնը։ Մենք իբրև օրինակ կը վեր առնենք միայն Ղարադաղի Քէլվանի կոչված գաւառի 6 հայաբնակ գիւղօրայքը։ Երևակայեցէք, ինչ կը լինի մի հայ գիւղացու վիճակը, երբ նա 25 թուման տէրութենից նշանակված հարկի փոխարէն վճարել է 700 թուման, դեռ ևս չէ ազատվում հարկահաններից (Սըզըն պիւղ)։ Եւ մնացեալ գիւղօրայքն 286 թուման փոխարէն վճարել են 1500 թուման, տակաւին պահանջում են նրանցից։

Ինչու են տալիս, գուցէ կը հարցնէ ընթերցողը։

Գիւղացին իր հաճութեամբ չէ տալիս, այլ նրանից առնում են սարսափելի բռնութիւններ գործ դնելով, բռնութիւններ որ ոչ մի բարբարոսի մտքից անգամ անցած չէ։ Ցիշեալ գաւառի կառավարիչները՝ Բաղր-խանը և Մահմուդ-խանը, իրանց յանձնված թշուառ հայերը անողորմ կերպով կողոպտելէն յետոյ, դարձեալ նորանոր հարկեր են պահանջում։ Գիւղացիք այլ ևս վճարելու կարողութիւն չունեն, բայց խանը ուշադրութիւն չէ դարձնում նրանց արտասուքին ու լացին, սկսում է աւելի գազանական միջոցներ գործ դնել, որ ինկվիզիցիան երբէք գործ չէ դրած իւր զոհերի վերա։ Մենք կը յիշենք միայն մէկը, թող մնացածի մասին դադափար ստանայ ընթերցողը։

Բաղր-խանը գիւղացիների բոլոր այն իրեղէնները, որոնք որ և իցէ արժէք ունէին կողոպտելէն յետոյ, բռնել է տալիս գիւղի ծերունիներին, և զանազան տեսակ չարչարանքներով սկսում է զուտ փող պահանջել։ Օրինակ, 70—80 տարեկան ծերերի ամօթիքից ծանր քարեր քարշ տալով, ծեծի և խարազանի զօրութեամբ ստիպեցնում է նրանց վազ տալ... Ցէսէ, ամբողջ մարդկային պատմութիւնը չունի իւր էջերում չարչարանքի մի այսպիսի սատանայական օրինակ... Երևակայեցէք, թէ մինչև ո՞ր աստիճան զարգացած է պարսից մէջ տանջելու արհեստը...

Գիւղացիներից ոմանք հաղիւ կարողանում են փախչել և գալ Դաւրէժ, և Ամրպատեանի ազնուորդի մէջնորդութեամբ իւրեանց բողոքը յայտնելով բարձր կառավարութեանը, այո, նրանց վերա գործ դրված զարհուրելի բարբարոսութիւնները դրաւում են կառավարութեան ուշադրութիւնը։ Նորին վսեմութեան՝ Ամրպատեանի կառավարչի՝ Սահաբ-դիւանի հրամանով Բաղր-խանը Ղարադաղից բերվում է Դաւրէժ։ Գիւղացիների բողոքին խոստանում են լիակատար բաւականութիւն տալ, Բաղր-խանին պատժել, անիրաւաբար յափշտակած փողերն յետ առնել և այլն։—Իսկ այդ բոլոր խոստումնքներն իզուր են անցնում, որովհետև Բաղր-խանը հետևելով Պարսկաստանի սովորական ձևերին, կարողանում է մի քանի հարիւր թումանով դէպի ինքն գրաւել դատաւորների որպէս օգնութիւնը, նոյնպէս և նրանց խղճմտանքը...

Այժմ գիւղացիների վիճակն աւելի անտանելի դարձաւ, որովհետև, նրանք իրանց բողոքին բաւականութիւն չը ստանալէն յետոյ, այլ ևս չէն համարձակվում վերադառնալ դէպի իրանց տները, վախենալով, չիցէ թէ ենթարկվին իրանց բռնակալի աւելի սարսափելի վրէժխնդրութեանը...

Մի քանի ելք միայն կայ այս դժոխային դրութենից ազատվելու։ Գիւղացիներն այժմ մտածում են թողնել Պարսկաստանը և գաղթել դէպի Թուրքաց հողը։ Երասխ գետը միայն բաժանում է նրանց երկիրը Ղարաբաղի գաւառից. անցնելով գետը, նրանք ազատված կը լինեն, և դա չատ դիւրին է...

Կառավարութիւնը բոլորովին անհոգ է այդ մասին, նա ամենևին չէ ուզում հասկանալ, որ մի անիրաւ Բաղր-խանի և զազան Մահմուտ-խանի պատճառով իւր ժողովուրդը գաղթում է և ցերւում է դէպի օտար երկրներ։ Այսպիսի Բաղր-խաններն ամեն տեղ նոյնն են գործում, չատ ժամանակ չէ, մի քանի օր առաջ էր, որ 30 վերդատան հայեր Սուլդուզից գաղթեցին դէպի Երևանու գաւառը, և ամեն օր տեսնում ենք, թէ որպէս Սպահանի հայերն խումբերով գալիս են և գնում են դէպի ռուսաց Հայաստանը։ Շահապասը այս մարդերին գողթան գաւառից տարաւ Պարսկաստան այն մտքով, որ իւր երկիրը երկրագործութեան և վաճառականութեան մէջ ծաղկեցնէ, և նա չը սխալվեցաւ։ Բայց նրա յաջորդների օրով խաներն սրբով և արիւնով դուրս են հալածում իրանց երկրից Պարսկաստանին հաղարաւոր օգուտներ տուած հայերին...

Իսկ այդ բոլորը գործողը չէ բարձր կառավարութիւնը, նա ոչինչ բանից տեղեկութիւն չունի.. գործում են միայն Բաղր-խանի և Մահմուդ-խանի նման բռնակալները.... Դրանք Զալաբեան ցեղին են պատկանում, չալաբեանցի և աւազակ բառերն մի և նոյն նշանակութիւն ունեն Պարսկաստանում։

Համարձակվում ենք նորին վսեմութեան Սահաբ դիւանի ուշադրութիւնը դարձնել յիշեալ իրողութիւնների վերա, նկատելով, որ նրա կառավարութեանը պատիւ չի բերի մեր այս ժամանակում,—երբ ամեն պետութիւն իւր հպատակների հանգստութեան համար է մտածում, առանց խորութիւն դնելու կրօնի և աղգութեան,—հայերն Պարսկաստանում հարստահարված լինէին Բաղր-խանի և Մահմուդ-խանի նման աւազակներից...

***

ПАНКРЕАТИНЪ ДЕФРЕНА
(PANCRÉATINE DEFRESNE)

Сокъ поджелудочной желѣзы есть средство дѣятельное которое въ пищеварительныхъ органахъ имѣетъ свойство растворять крахмалистые вещества, жиры, и части пищы которыя не могли быть растворены пепсиномъ.

Панкреатинъ составленный Г-омъ Дефреномъ, 200 разъ дѣятельнѣе чѣмъ пепсинъ, и прописывается врачами въ случаяхъ труднаго пищеваренія рвота, потери аппетита, поноса, боли въ желудкѣ, и худени и затяжелыхъ выздоровливаній. Пріёмъ: Одинъ грамъ ежедневно, каждая ложка содержитъ половину грама.

Депо: у аптекареи и москотильщиковъ.

ПЕПСИНЪ ГРИМО
(PEPSINE GRIMAULT)

Пепсинъ облалаетъ свои твомъ заступать отсутствіе желудочнаго сока, способ твующаго пищеваренію.

Врачи рекомендуютъ его въ слѣдующихъ случаяхъ:

Дурнаго пищеваренія, тошноты, отрыжки газовъ, воспаленія, спазмъ, боли вспучиванія желудка, боли головы, болѣзней печени. Прописывается противъ рвоты беременныхъ. и для укрѣпленія стариковъ и выздоравливающихъ, облегчая пищеваренie и питаніе.

Пріёмъ: 1 грамъ въ теченіи дня, ложка приложена къ каждому флакону содержитъ въ себѣ половину грама. Депо: у аптекарей и москотильщиковъ

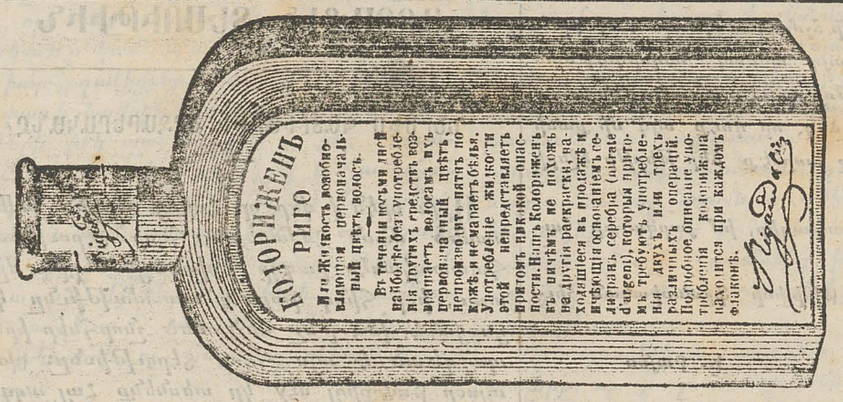

Въ домѣ Мэріи ТЕРЪ-АСАТУРОВОЙ на Эриванской площади отдается въ наймы МАГАЗИНЪ и позади комната. Спросить объ условіяхъ у Георгія Богдановича Теръ-Асатурова. 4 (4)

Հայ-Օրիորդական ս. Մարիամեան ուսումնարանի Հոգաբարձութիւնը ծանուցանում է թիֆլիսի հասարակութեանը, որ նոյն ուսումնարանի բարեկարգ դրութեան մէջ պահելու համար արդէն արել է հարկաւոր հոգացողութիւնները, և սեպտեմբերի 1-ից սկսեալ պատրաստ կանոնաւոր ուսումն։

Օրիորդներ ս. Մարիամեան ուսումնարանին տալ ցանկացողները կարող են դիմել նոյն ուսումնարանի տեսչին։ Ուսումնարանը գտնվում է ս. Նորաշէն եկեղեցու դիմաց։

1 (3)

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐՏԻԶ և ՏԱՐՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ տիկին ԺԱՒՌՅԻ սեպտեմբերի 1-ից կը գտնվի Սօլօլակում Լաթօրա տօրնի փողոցի վրա նախկին իշմիրօվի, այժմեան իշխան Նիկողայոս ԱՐՊՈՒԻՆՍԿՈՒ տանը երկու սեռի երեխաների ընդունելութիւնը մինչև սեպտեմբերի 1-ը կը շարունակուի առաջուայ բնակարանում, կոնսուլի փողոցում։

Պարապմունքների սրօգրամը և ուսումնարանի մէջ ընդունելութեան պայմանները նոյն են մնում 3 (3)

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ՝ Ջ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ ԵԻ ԸՆԿ. վաճառվում են հայերէն բոլոր դասական գրքերը, որոնց համար բացառապէս պէտք է դիմել նոյն գրատունը։ Այնտեղ վաճառվում են և ռուերէն թէ դասական և թէ ամեն մասնագիտութեան վերաբերեալ գրքեր. իսկ եւրոպական լեզուներով դասական գրքեր։

Հայերէն գրքերի ընդարձակ ցուցակը տպագրուած է „Փորձ“ ամսագրի ա. հատորում և „Մեղու Հայաստանի“ ըստգրում։ Հասցէն. КАВКАЗСКАЯ КНИЖНАЯ ТОРГОВЛЯ“ З. Григурова и К-о Въ Тифлисѣ.

1 (2)

ԳՐԱԴՈՒԻՍԸ 9 ԿՈՊԵԿԻ

Ակցիզը վճարած և ամենալաւ մաքրած հայի ԱՐԱՂ վաճառվում է Նադվորնի Սօվետնիկ Աղէքսանդր Լազարիչ Թահիրեանցին պատկանեալ սկլադում, որ գտնվում է Էկզարխի հրապարակում իւր սեփհական տանը. վաճառը լինելու է երեք վճարոյ, 40 դրադուս վեղրօյում, և աւելի։

3 (3)

ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ հայոց կենդանի լեզուի ԴԱՍԵՐ և ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։ Հարցնել „ՄՇԱԿ“ լրագրի խմբագրատանը։

1 (5)

Հաւլաբարու Ս. Մարիամեան օրիորդական ուսումնարանում ընդունվում են աշակերտուհիք օգոստոսի 20-ից մինչև սեպտեմբերի 15-ը. տարուան միւս ամիսներում ընդունելութիւն չը կայ։ Ընդունվողներից ստացվում է տարեկան դասական պետրից համար 3 ռուբլի վճար կանխիկ, իսկ ուսման վարձը հարուստներից—2 ռ. և 50 կոպէկ. խեղճերից—1 ռ. և 50 կոպէկ ամսական, որոյ համար և ձեռագործի նիւթերն հոգում է ուսումնարանը։ Մարիամեան ուսումնարանը գտնվում է Ս. Մինասի փողոցում, Մանուկ Քաֆթանեանցի տունում № 23.

Տեսուչ Հաւլաբարու ուսումնարանայ
3 (3) Պօղոս Քաֆթանեանց

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Совѣтъ Старшинъ Тифлисскаго Ремесленнаго Собранія проситъ желающихъ взять на себя труды, по званію экономa, прислать свои заявленія въ помѣщеніе Собранія: Баронская улица, домъ Саакова № 17. При заявленіяхъ должны быть приложены соображенія, о предполагаемыхъ цѣнахъ на достовлямые проукты и другихъ условіяхъ, необходимыхъ для устроиства приличнаго буфета. Заявленія принимаются ежедневно въ конторѣ Собранія, отъ 6 до 8 часовъ вечера.

Ա. Հաւատարմի և Աստուածաշունչի մեծ բանտուժմը կը ստացվի մինչև չորս շաբաթ վաղ լեղուաւ Ա. Հաւատարմ գեղեցիկ կազմով, մի հատը 25 կոպ.: Մէկ օրինակը կարելի է տեսնել նոյն մեծ բանտուժում, թիֆլիսում, Միխայլովսկի կամարջի վերայ Սիրզոեվի տանը։

Ց. Ի. Վատա, Գործակատար

2 (3)

ГЛИКОНИНОВОЕ МЫЛО СИШЕЛЬ

Большая медаль за заслуги

8, RUE VIVIENNE, 8

PARIS

Большая медаль за заслуги

На всемірной выставкѣ въ Вѣнѣ.

На всемірной выставкѣ въ Вѣнѣ.

Мыла, носящія названіе глицериновыхъ, вообще несодержатъ въ себѣ ни малѣйшаго слѣда этого вещества, и единственно въ гликониновомъ мылѣ Сишель можно найти это основаніе.

Г. Сишель привилегированымъ способомъ достигъ соединенія глицерины съ яичнымъ желткомъ, изъ чего приготовленное мыло придаетъ кожѣ бѣлизну, бархатистую нѣжность и эластичность, вслѣдствіе чего оно превосходитъ всѣ до сихъ поръ изобрѣтенныя мыла.

Это чрезычайно душистое мыло, вошло во всеобщее употребленіе въ элегантномъ свѣтѣ, и вслѣдствіе своихъ несравненныхъ гигіеническихъ свойствъ рекомендуемо всѣми парижскими врачами.

Un professeur (philologue) recevra en pension deux ou trois jeunes gens. Conversation allemande et francaise. Des leçons de différentes langues. На Мѣщанской ул. № 12, домъ Амирова.

Дозволено цензурою 1 Сентября 1876 г. Тифлисъ

Типографія Энфіаджіанцъ и К-о

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՔՐՈՒՆԻ